

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВОПОРЯДКУ

УДК 347.73

DOI 10.37772/2309-9275-2020-2(15)-23

ПЕТРИШАК МАРІЯ ЯРОСЛАВІВНА

адвокат, магістр права

ІР-СУД: ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАХИСТУ АДВОКАТОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У статті розглядаються проблеми та перспективи створення суду з питань інтелектуальної власності в Україні. Розглядається досвід функціонування подібних судових органів у європейських країнах, до прикладу у Великобританії, Німеччині, Франції тощо. Вивчаються вимоги, що висувуються до претендентів на посади судів. Наголошується на тому, що існує занадто тривалий добір суддів до Вищого суду з питань інтелектуальної власності: перевантаженість господарських судів, які здійснюють розгляд справ такої категорії; зацікавлені особи, права яких порушуються у сфері інтелектуальної власності, не звертаються за захистом цих прав до господарських судів, чекаючи утворення спеціалізованого суду. В роботі запропоновано пропозиції щодо внесення змін стосовно найменування Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Наголошується увага на тому, що ефективний захист порушених прав авторів наукових винаходів, корисних моделей, літературних та музичних творів, комп'ютерних програм є запорукою дотримання принципів верховенства права та законності, які є важливими засадами демократичної держави.

Ключові слова: захист адвокатам прав інтелектуальної власності, Вищий суд з питань інтелектуальної власності, судова реформа, судова влада, інтелектуальна власність, система судустрою, Патентний суд.

Постановка проблеми. Соціальна цінність, роль і призначення права інтелектуальної власності розкриваються в його функціях як основних напрямках його впливу на суспільне життя. Сучасні реалії, повсякденне впровадження новітніх технологій потребує якісного та ефективного захисту адвокатом винаходів, корисних моделей, торговельних марок, комп'ютерних програм та інших об'єктів інтелектуальної власності. Для забезпечення захисту адвокатом в ході судової реформи в Україні було прийнято рішення про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, проте на тепер цей суд не розпочав свою роботу, тому актуальним є дослідження проблем і перспектив утворення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності з урахуванням зарубіжного досвіду.

Аналіз останніх досліджень. Позначимо, що питання функціонування судової влади та спеціалізованих судів у системі судустрою України не є абсолютно новим для сучасної науки, адже тією або іншою мірою до їх розгляду вдавалися дослідження багатьох провідних вчених та практиків, зокрема, Н. Вільгушинського, М. Косюти, Л. Москвич, І. Марочкіна, В. Сердюка, С. Прилуцького, В. Сухоноса та багатьох інших. Останнім часом

проблема утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні розглядалася в роботах таких науковців, як О. Блажківська, Р. Будка, І. Гудим, А. Кириленко, І. Коваль, А. Новак, М. Потоцький, О. Штефан тощо. Хоча більшість праць присвячена окремим питанням компетенції Вищого суду з питань інтелектуальної власності і зарубіжному досвіду практик захисту прав інтелектуальної власності через звернення до подібних судів.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі зазначається, що адвокат і система судових інституцій нерозривно пов'язані. Сьогодні в суспільстві відбуваються інтенсивні процеси інформатизації та інтелектуалізації, прискореними темпами формується інформаційне суспільство, особливістю якого є комп'ютеризація всіх сфер людського життя. [10, с. 1297]. Чинним законодавством, передбачено функціонування в Україні двох вищих спеціалізованих судів – Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду [1]. В той же час для ефективного функціонування системи судустрою в Україні важливим є дослідження зарубіжного досвіду існування спеціалізованих судів, впровадження сучасних і позитивних ідей і механізмів

інших правових систем для уникнення помилок під час розбудови судової влади і системи судоустрою в Україні.

Методологічною основою дослідження є твердження, що людський потенціал формується на основі стосунків усередині груп людей, які об'єднуються через спільні інтереси та підтримують неформальні контакти з метою взаємної вигоди та допомоги. Людський потенціал нерозривно пов'язаний з інституційними формаціями, буквально сформованими ними [12].

Беручи до уваги зарубіжний досвід функціонування судів, які здійснюють розгляд спорів у сфері інтелектуальної власності, можна побачити, що подібні суди вже створені і функціонують у ряді розвинених країн, зокрема у Австрії, Франції, Швейцарії, Великобританії, Фінляндії, Ірландії, і т.д., проте моделі таких судів і вимоги до суддів не однакові. Зокрема, у Франції, відповідно до Кодексу інтелектуальної власності, особа має право на захист будь-якого унікального твору, автором якого вона є. Процедура судового захисту спорів у сфері інтелектуальної власності у Франції та Україні має суттєві відмінності. Так, розгляд справ цієї категорії здійснює зазвичай суд вищої інстанції – Tribunal de Grande Instance. Водночас окремі категорії спорів, що належать до сфери інтелектуальної власності, можуть розглядатися у судах нижчих інстанцій. Зокрема, Паризький окружний суд має право розглядати патентні спори. Цікаво зазначити, що спори про порушення прав інтелектуальної власності можуть розглядатися як за місцем заподіяної шкоди, так і за адресою реєстрації відповідача, як зазначено у Кодексі з питань інтелектуальної власності Франції [3]. У Швейцарії Федеральний патентний суд функціонує вже 8 років, із січня 2012 року, його правовий статус та компетенція регулюються спеціальним законом «Про Федеральний патентний суд» 2009 року [4]. Федеральний патентний суд має виключну юрисдикцію у цивільних справах, пов'язаних із дійсністю патенту та порушенням патентних прав. При цьому інші патентні позови, пов'язані з патентами, також можуть бути порушені перед Федеральним патентним судом (наприклад, суперечки щодо угод про ліцензування патентів або патентних прав). Рішення Федерального патентного суду може бути оскаржене в органі вищої інстанції – Федеральному патентному суді Конфедерації Швейцарії. Слід підкреслити, що законом не визначено кількість суддів цього суду, лише зазначено, що Федеральний патентний суд складається «з двох постійних суддів та достатньої кількості непостійних суддів» [5], більшість із непостійних суддів

повинні пройти спеціальну технічну підготовку. Крім того, законом встановлено певні вимоги щодо несумісності суддів Федерального патентного суду Конфедерації Швейцарії, зокрема, судді цього суду не можуть бути членами Федеральних зборів, Федеральної ради або Федерального суду, а також не мають права виступати професійними представниками третіх осіб у суді, бути членами ради виконавчих директорів, наглядової ради, дорадчої ради або бути аудиторами господарських підприємств тощо [4]. У Великобританії спеціалізованим судом, який розглядає спори у сфері інтелектуальної власності є Суд з питань інтелектуальної власності, який входить до складу ділових та майнових судів Вищого суду, що знаходиться в Лондоні. До юрисдикції цього суду входять справи, пов'язані зі спорами щодо інтелектуальної власності, зокрема: патенти, авторські права, зареєстровані торговельні марки, зареєстровані конструкції та інші права інтелектуальної власності [6].

В середині XVIII століття з'явився Федеральний патентний суд Німеччини (Bundespatentgericht). Усі спори щодо патентів, торгових марок, дизайну, інших прав інтелектуальної власності вирішувались саме там. До складу Федерального патентного суду Федеративної республіки Німеччина входять 120 суддів, що є одним із найбільших показників порівняно із подібними судами інших країн Європи. Судді до Федерального патентного суду Федеративної республіки Німеччина обираються на 2 роки з числа діючих суддів. Особа, яка має намір зайняти вакантну посаду у цьому суді, повинна відповідати таким вимогам: мати досвід щонайменше 5 років, мати знання у галузі права, бути фахівцем у будь-якій галузі техніки, мати освіту з патентного права [2].

Фактично існування спеціалізованих судів у низці найрозвиненіших країн, ще одне свідчення необхідності впровадження такого досвіду на теренах сучасної України. Суб'єкт діяльність якого в першу чергу спрямована на розгляд спорів у сфері інтелектуальної власності, є гарантією забезпечення належного захисту прав осіб у сфері прав інтелектуальної власності та патентного права.

Безумовно має провадитись незаангажований, належний та якісний добір, з урахуванням особливих вимог, що висуваються до суддів таких судів зумовлені специфікою справ та складністю спорів, що підпадають під юрисдикцію цих судів. Наприкінці 2017 року указом Президента України було утворено Вищий суд з питань інтелектуальної власності [7], далі Вища кваліфікаційна комісія суддів України оголосила конкурс на зайняття вакантних посад у цьому суді. Конкурс мав на меті відібрати 21 особу,

яка буде відповідати всім необхідним критеріям для виконання повноважень судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Майже три сотні осіб подало заявки на участь у конкурсі, з яких лише дві третини були допущені до участі в конкурсі, а спеціальну перевірку пройшли ще менше кандидатів. Наступним етапом було тестування склали 148 кандидатів, а до виконання практичного завдання були допущені 86 осіб, які посіли найвищі місця у рейтингу. Необхідну кількість балів (126) для подальшої участі у конкурсі набрали 63 кандидати [8].

Наступний етап психологічне тестування та співбесіди із кандидатами, для обговорення питань попередньої професійної діяльності та обставин, які можуть свідчити про недобросовісність кандидата. Окрім визначених етапів, Громадська рада доброчесності щодо 21 кандидата надала висновок про невідповідність критеріями етики та доброчесності. На даному етапі склад Вищого суду з питань інтелектуальної власності так і не сформований, щодо 47 кандидатів оголошена перерва для ухвалення рішення за результатами проведення кваліфікаційного оцінювання на посаду судді цього суду, стосовно 13 кандидатів співбесіди не завершені або не проводилися; крім того, 2 кандидати припинили участь у конкурсі і щодо 1 кандидата кваліфікаційне оцінювання зупинено [8].

Подібна ситуація відбувається і з кандидатами на зайняття 9 вакантних посад в Апеляційній палаті Вищого суду з питань інтелектуальної власності: успішно склали тестування 38 із 97 кандидатів

Надмірно довгий добір вакантних посад у Вищому суді з питань інтелектуальної власності негативно впливає на стан розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності. Адвокати постійно стикаються з рядом проблем. Суди не встигають швидко і якісно розглядати справи і приймати обґрунтовані і в повній мірі підготовлені рішення. Розуміючи ситуацію, що склалася громадяни, права яких порушені у сфері інтелектуальної власності не звертаються за їх захистом до господарських судів, чекаючи утворення спеціалізованого суду, на який покладено великі сподівання. Безумовно, довгий конкурс на зайняття суддівських посад негативно впливає на рівень вмотивованості кандидатів; протягом майже 3-річного конкурсу багато з кандидатів не мають постійного місця роботи та втрачають певні професійні навички.

Противники утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності наголошують на тому, що оскільки, незважаючи на довго триваючий конкурс, цей суд так і не запрацював, то, на їхню думку, немає

великої потреби в утворенні такого суду і слід залишити розгляд справ цієї категорії господарським судам. Вважаємо, що не слід стверджувати, що процес створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності повністю зупинився. За інформацією Державної судової адміністрації, 13 лютого 2020 року було здійснено державну реєстрацію новоутвореної юридичної особи – Вищого суду з питань інтелектуальної власності [9].

Створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, безперечно, є позитивною складовою судової реформи, навколо доцільності якої точиться не так багато дискусій, як стосовно того ж антикорупційного суду. Із появою IP-суду правозахисники пов'язують вирішення багатьох питань як щодо поліпшення здійснення правосуддя, так і стосовно зменшення кількості правопорушень у цій сфері. Проте питання, чи ефективним буде цей суд на практиці і чи впорається взагалі 21 новопризначений суддя з навантаженням щодо розгляду всіх справ у сфері інтелектуальної власності із усієї території країни, залишаються відкритими.

Висновки. У багатьох розвинених країнах спеціалізовані суди, які розглядають спори у сфері інтелектуальної власності давно створені і функціонують. Зокрема такі суді існують майже у всіх розвинених країнах Європи, зокрема у Франції, Швейцарії, Великобританії, Німеччині, та інших. Місце цих судів у системі судоустрою, вимоги до суддів, категорії справ, що розглядають ці суди, у кожній країні мають свої відмінності з урахуванням національних особливостей кожної країни. Поява і повноцінне функціонування такої інституції в Україні це нагальна необхідність для ефективного захисту прав осіб у сфері інтелектуальної власності. Довгий процес формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності загалом негативно впливає на стан розгляду справ у сфері інтелектуальної власності та сферу правосуддя в цілому, проте необхідно, щоб до складу новоутвореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності увійшли найдостойніші кандидати, більшість з яких має значний досвід роботи щодо розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності. Усі зміни до законодавства України загалом, а також законодавства, що регулює розгляд справ у сфері інтелектуальної власності, повинні мати комплексний характер та бути ретельно виважені. Можливість захисту адвокатом порушених прав авторів наукових винаходів, корисних моделей, літературних та музичних творів, комп'ютерних програм є запорукою дотримання принципів верховенства права та законності, які є важливими засадами демократичної держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Орлюк О., Чернишук П. Досвід патентних судів у країнах Європи. *Юридична газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/dosvidpatentnih-sudiv-u-krayinah-evropi.html>
3. Code de la propriété intellectuelle (1992). Version consolidée au 31 mai 2020. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006069414>
4. Federal Act on the Federal Patent Court (2009). As amended up to Act of August 01, 2018 URL: <https://www.admin.ch/opc/en/classifiedcompilation/20071763/201808010000/173.41.pdf>
5. Federal Patent Court of the Swiss Confederation. URL: <https://www.bundespatentgericht.ch/>
6. Intellectual Property Enterprise Court. URL: <https://www.gov.uk/courts-tribunals/intellectualproperty-enterprise-court>
7. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29 вересня 2017 року № 299/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017>
8. Куйбіда Р., Смалюк Р. Звідки взявся і куди зник IP-суд? URL: <https://rpr.org.ua/news/zvidkyvziavsia-i-kudy-znyk-ip-sud/>.
9. Зареєстровано Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Судова влада України: офіційний веб-портал. URL: <https://court.gov.ua/press/news/889183/>.
10. Ovcharenko, Mykola O; Tavolzhanskyi, Oleksii V; Radchenko, Tetiana M; Kulyk, Kateryna D; Smetanina, Nataliia. Combating Illegal Drugs Trafficking Using the Internet by Means of the Profiling Method. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. V. 11. № 4 (50), (Summer 2020): 1296-1304.
11. Vapniarchuk, V. V., Puchkovska, I.I., Tavolzhanskyi, O. V., & Tashian, R. I. (2019). Protection of ownership right in the court: The essence and particularities. *Asia Life Sciences*, 2, 863-879.
12. Tsytko, Victoria, Kateryna I. Aliexsieieva, Iryna A. Venger, Oleksii V. Tavolzhanskyi, Nataliya I. Galunets, & Alona V. Klyuchnik. «Information Policy of the Enterprise as the Basis for the Reproduction of Human Potential in the Structure of Public Social Interaction» *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 10.6 (2019): 1664-1672. Web. 6 Nov. 2020.

REFERENCES

1. Pro sudoustrij i status suddiv : Zakon Ukrayiny vid 02.06.2016 № 1402-VIII. *Verkhovna Rada Ukrayiny*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian]
2. Orlyuk O., Chernyshuk P. Dosvid patentnyx sudiv u krayinax Yevropy. *Yurydychna gazeta online*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/dosvidpatentnih-sudiv-u-krayinax-evropi.html> [in Ukrainian]
3. Code de la propriété intellectuelle (1992). Version consolidée au 31 mai 2020. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006069414> [in France]
4. Federal Act on the Federal Patent Court (2009). As amended up to Act of August 01, 2018 URL: <https://www.admin.ch/opc/en/classifiedcompilation/20071763/201808010000/173.41.pdf> [in English]
5. Federal Patent Court of the Swiss Confederation. URL: <https://www.bundespatentgericht.ch/> [in English]
6. Intellectual Property Enterprise Court. URL: <https://www.gov.uk/courts-tribunals/intellectualproperty-enterprise-court> [in English]
7. Pro utvorennya Vyshhogo sudu z pytan intelektualnoyi vlasnosti: Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 29 veresnya 2017 roku № 299/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017> [in Ukrainian]
8. Kujbida R., Smalyuk R. Zvidky vzyavsya i kudy znyk IP-sud? URL: <https://rpr.org.ua/news/zvidkyvziavsia-i-kudy-znyk-ip-sud/> [in Ukrainian]
9. Zareyestrovano Vyshhyj sud z pytan intelektualnoyi vlasnosti. Sudova vlada Ukrayiny: oficijnyj veb-portal. URL: <https://court.gov.ua/press/news/889183/>[in Ukrainian]
10. Ovcharenko, Mykola O; Tavolzhanskyi, Oleksii V; Radchenko, Tetiana M; Kulyk, Kateryna D; Smetanina, Nataliia. Combating Illegal Drugs Trafficking Using the Internet by Means of the Profiling Method. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. V. 11. № 4(50), (Summer 2020): 1296-1304 [in English]
11. Vapniarchuk, V. V., Puchkovska, I. I., Tavolzhanskyi, O. V., & Tashian, R. I. (2019). Protection of ownership right in the court: The essence and particularities. *Asia Life Sciences*, 2, 863-879 [in English]
12. Tsytko, Victoria, Kateryna I. Aliexsieieva, Iryna A. Venger, Oleksii V. Tavolzhanskyi, Nataliya I. Galunets, & Alona V. Klyuchnik. « Information Policy of the Enterprise as the Basis for the Reproduction of Human Potential in the Structure of Public Social Interaction.» *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 10.6 (2019): 1664-1672. Web. 6 Nov. 2020. [in English]

ПЕТРИШАК МАРИЯ
адвокат, магистр права

IP-СУД: ИНСТРУМЕНТАРИЙ ЗАЩИТЫ АДВОКАТОМ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

В статье рассматриваются проблемы и перспективы создания суда по вопросам интеллектуальной собственности в Украине. Рассматривается опыт функционирования подобных судебных органов в европейских странах, например в Великобритании, Германии и Франции. Изучаются требования, предъявляемые к претендентам на должности судей. Подчеркивается, что существует слишком длительный отбор судей в Высший суд по вопросам интеллектуальной собственности: перегруженность хозяйственных судов, осуществляющих рассмотрение дел такой категории; заинтересованные лица, права которых нарушаются в сфере интеллектуальной собственности, не обращаются за защитой этих прав в хозяйственных судов, ожидая образования специализированного суда. Отмечается внимание на том, что эффективная защита нарушенных прав авторов научных изобретений, полезных моделей, литературных и музыкальных произведений, компьютерных программ является залогом соблюдения принципов верховенства права и законности, которые являются важными принципами демократического государства.

Ключевые слова: Защита адвокатом прав интеллектуальной собственности, Высший суд по вопросам интеллектуальной собственности, судебная реформа, судебная власть, интеллектуальная собственность, система судостроительства, Патентный суд.

PETRYSHAK MARIA
lawyer, master of law

IP-COURT: A TOOL FOR INTELLECTUAL PROPERTY LAWYER PROTECTION

Problem setting. The article examines the problems and prospects of creating a court on intellectual property in Ukraine. The experience of the functioning of such judicial bodies in European countries, as well as in Great Britain, Germany and France, is considered.

Analysis of recent researches and publications. It should be noted that the issue of the functioning of the judiciary and specialized courts in the judicial system of Ukraine is not entirely new to modern science, because to some extent they were considered by many leading scholars and practitioners, including N. Vilgushinsky, M. Kosyuta, L. Moskvich, I. Marochkina, V. Serdyuk, S. Prylutsky, V. Sukhonos and many others.

Article's main body. The requirements for applicants for the positions of judges are being studied. It is emphasized that there is a too long selection of judges for the Supreme Court on Intellectual Property Issues: overload of economic courts dealing with cases of this category; interested persons, whose rights are violated in the field of intellectual property, do not apply for the protection of these rights in economic courts, awaiting the formation of a specialized court. It is noted that effective protection of the violated rights of authors of scientific inventions, utility models, literary and musical works, computer programs is a guarantee of compliance with the principles of the rule of law and legality, which are important principles of a democratic state.

Conclusions and prospects for the development. The emergence and full functioning of such an institution in Ukraine is an urgent need for effective protection of the rights of individuals in the field of intellectual property. All changes to the legislation of Ukraine in general, as well as the legislation governing the consideration of cases in the field of intellectual property, must be comprehensive and carefully considered. The ability of a lawyer to protect the violated rights of authors of scientific inventions, utility models, literary and musical works, computer programs is a guarantee of adherence to the principles of the rule of law and legality, which are important principles of a democratic state.

Keywords: Protection of intellectual property rights to lawyers, the High Court of Intellectual Property, judicial reform, judicial power, intellectual property, the system of the judicial system, the Patent Court.

Петришак М. Я. IP-суд: інструментарій захисту адвокатом інтелектуальної власності. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2020. № 2 (15). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Petryshak15.pdf>